

TULEVAISUUS- VISIO

KAUPPAKAMARI

SATA VUOTTA TULEVAISUUTTA

Kauppakamarit juhlivat 100-vuotisjuhliiaan vuoden 2017 aikana sloganilla *Sata vuotta tulevaisuutta*. Juhlavuonna ei takerruttu menneeseen vaan katsottiin vahvasti tulevaisuuteen. Kauppakamarit haluavat olla yritysten ja yhteiskunnan tukena rakentamassa hyvinvoivaa ja menestyvää Suomea myös seuraavat 100 vuotta.

Vuoden 2017 syksyllä kauppakamarit aloittivat tulevaisuustyön. Kymmenissä työpajoissa eri puolilla Suomea kauppakamareiden jäsenyritysten edustajat pohtivat tärkeimpiä lähitulevaisuuden muutoksia yritystensä näkökulmista. Työpajojen viestistä muodostui yhtenäinen: muutos ei ole uusi asia, mutta nopeus, jolla se tulevaisuudessa tapahtuu, on ennennäkemätöntä.

Muutos aiheuttaa epävarmuutta ja heikentää ennustettavuutta. Ennakoimattomuutta ei kuitenkaan pidä nähdä negatiivisessa valossa. Esimerkiksi digitalisaatio ja teknologian kehitys luovat ennennäkemättömiä mahdollisuuksia tuottavuuden kehittämiseksi. Elämme keskellä radikaalia epävarmuutta, mutta valtaviin menestysmahdollisuuksiin äärellä.

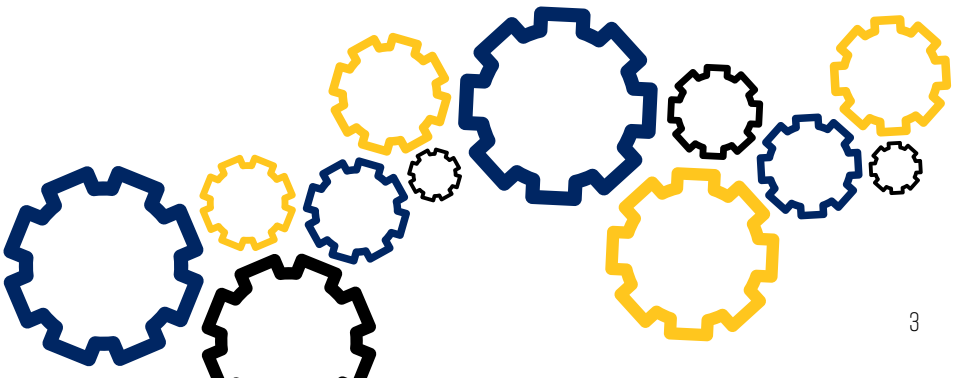
Suomella on kaikki mahdollisuudet tavoitella keskeisillä kilpailukykykymittareilla maailman kärkeä. Tämä vaatii kuitenkin visioita tulevaisuudesta sekä selkeiden päämäärien asettamista, joita kohti on edettävä määrätietoisesti. Kiihtyvä muutostahti edellyttää ennakkoluulottomuutta ja ennen kaikkea kykyä uudistua – meiltä kaikilta.

Nopean kehityksen keskellä Suomen on oltava mahdollistava yhteiskunta, joka luo edellytyksiä yrityksille ja ihmisille yrittämiseen, luovuuteen ja uusien ratkaisujen etsimiseen. Mahdollistava yhteiskunta kannustaa ennustettavalla ja pitkäjänteisellä politiikalla osaamisen kehittämiseen ja innovaatioihin sekä yrittämiseen ja omistamiseen.

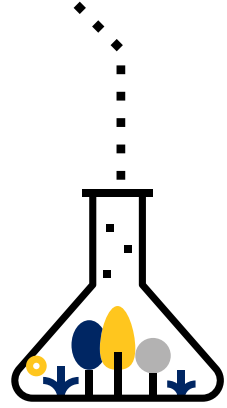
Tähän julkaisuun on tiivistetty kauppakamareiden tulevaisuustyöpajoissa kummunneita näkemyksiä ja tarkasteltu niiden pohjalta, miltä seuraavan 3-8 vuoden lähitulevaisuus näyttää sekä luotu visioita siitä, miten Suomi voi pysyä tai nousta maailman kärkeen eri osa-alueilla mitattuna seuraavalla vuosikymmenellä.

SISÄLTÖ

I. MAAILMA MUUTOKSESSA	4
I.1. VAPAAKAUPPA VASTATUULESSA	4
GLOBAALIT SKENAARIOT	5
XIN MAAILMA.....	5
KYBERMAAILMA.....	5
SOTARUMPU	5
DOWNSHIFT.....	6
I.2. MUUTOS ON UUSI NORMAALI - KOHTI KUKOISTUSTA VAI KRIISEJÄ?	7
2. MUUTOSTRENDIT YRITYSTEN NÄKÖKULMASTA.....	8
2.1. DIGITALISAATIO JA TIETOTURVA.....	8
2.2. TYÖN MURROS	9
2.3. PULA OSAAVASTA TYÖVOIMASTA - TULEVAISUUDEN OSAAMISTARPEET	10
2.4. ILMASTONMUUTOS JA VASTUULLISUUS	11
3. MITÄ MUUTTUVA MAAILMA TARKOITTAÄ SUOMELLE?.....	13
3.1. VISIO KANSAINVÄLISELLE JA AVOIMELLE SUOMELLE	14
3.2. VISIO MAHDOLLISTAVALLE YHTEISKUNNALLE	15
3.3. VISIO OSAAMISELLE.....	15
3.4. VISIO DIGITALISAATIOLLE.....	16
3.5. VISIO UUDESTA TYÖSTÄ.....	17
3.6. VISIO VASTUULLISESTA TULEVAISUUDESTA.....	18

I. MAAILMA MUUTOKSESSA

I.I. VAPAACAUPPA VASTATUULESSA

Vapaakauppa ja ennakoitava kansainvälinen toimintaympäristö ovat ratkaisevassa asemassa suomalaisten yritysten menestyksessä. Avoimena vientivetoisena taloutena Suomi on poikkeuksellisen herkkä maailmanpolitiikan ja -talouden suhdanteille. Vuonna 2017 tavaroiden ja palveluiden viennin arvo oli 86,3 miljardia euroa ja viennin suhde bruttokansantuotteeseen oli lähes 39 prosenttia. OECD:n mukaan noin 40 prosenttia Suomen työllisyydestä riippuu suomalaisten tuotteiden kysynnästä ulkomailla. Suomi on ollut yksi globalisaatiokehityksen suurimmista hyötyjistä.

Vapaakauppa on viime vuosina ollut uhattuna, kun protektionismi on nostanut päätänsä. Yhtenä keskeisenä syynä populismin ja protektionismin nousulle ovat globalisaatiokehitykseen kohdistuvat mielikuvat sen tuottamasta epätasa-arvosta. Maailman kauppapolitiikkaa johtava Yhdysvallat on presidentti Trumpin johdolla vetäytynyt monenkeskisistä kauppasopimuksista, murentanut maailman kauppajärjestö WTO:n toimintaa sekä asettanut kauppaa merkittävästi haittaavia tulleja. Kiina ja Yhdysvallat, kaksi maailmankaupan jättiä, ovat ajautumassa kauppasotaan. Samanaikaisesti Euroopassa Brexit muuttaa EU:n sisämarkkinoita.

Jännitteet ovat talouden lisäksi kasvaneet myös geopolitiikassa ja turvallisuudessa. Suurvaltasuhteet Venäjän, Yhdysvaltojen, Kiinan ja EU:n välillä ovat kiristyneet. Venäjän toiminta Ukrainassa on johtanut EU:n Venäjälle asettamiin talouspakotteisiin. Samalla konfliktit eri puolilla maailmaa uhkaavat kärjistyä.

Yritysten riskit tehdä kauppaa eri maissa ovat kasvaneet merkittävästi. Vapaakauppa on vaikeuksissa, sääntely pirstoutunutta, ennakoitavuus heikentynyt ja kansainvälinen kilpailu esimerkiksi verotuksen osalta on kovaa. Tulevaisuuteen katsovien riskianalyysoijien kannalta ei ole yhdentekevää, kuinka vapaakaupan käy ja kenen säännöillä maailmankauppaa seuraavalla vuosikymmenellä tehdään – Kiinan, USA:n vai EU:n.

GLOBAALIT SKENAARIOT

Yksi tapa jäsentää kansainvälisen toimintaympäristön muutosta on luoda tulevaisuuden mahdollisia maailmoja, skenaarioita. Skenaariot mahdollistavat yrityksille strategian toimivuuden testaamisen. Kauppakamarit olivat vuonna 2018 mukana Nordic West Officen toteuttamassa Globaalit skenaariot -hankkeessa, jonka lopputuloksena on neljä mahdollista skenaariota, joista jokaisella on oma logiikkansa: ajurit, toimijat ja arvot. Skenaariot rakennettiin nelikenttään, jonka akselit lähtevät siitä, että globalisaatio ja markkinat joko heikentyvät tai vahvistuvat ja että instituutiot joko keskittyvät ja vahvistuvat tai hajautuvat ja samalla keventyvät. Samalla akselilla globalisaation kanssa vapaakauppa joko vahvistuu tai heikentyy, kun taas samalla akselilla instituutioiden kanssa regulaatio keskittyy tai hajautuu. Skenaarioiden aikajänne on 3–8 vuotta.

XIN MAAILMA

Tässä skenaariossa Kiina ottaa Yhdysvaltojen aseman maailman napana. Lännen rintama on hajonnut ja EU on vahva toimija kauppapolitiikassa. Kiinasta tulee EU:n tärkein kumppani, kun Yhdysvallat jää oppositioon. Kansainväliset instituutiot ja sopimukset ohjaavat taloutta ja politiikkaa. Xin maailmassa Venäjän ja Kiinan suhde vahvistuu, kun taas läntinen liberalismi lässähtää.

KYBERMAAILMA

Kybermaailmassa valtioiden aika on ohitse ja yritykset ja kaupungit ottavat niiden paikan. Teknologiavetoisen maailman markkinoita hallitsevat Facebook, Google ja Amazon, mutta intialaiset Infosys ja Tata kärkevät kannoilla. Talouden kasvu on vahvaa ja teknologia ratkaisee monia ympäristöhaasteita. Kybermaailmassa on suuria mahdollisuuksia, mutta paljon riskejä.

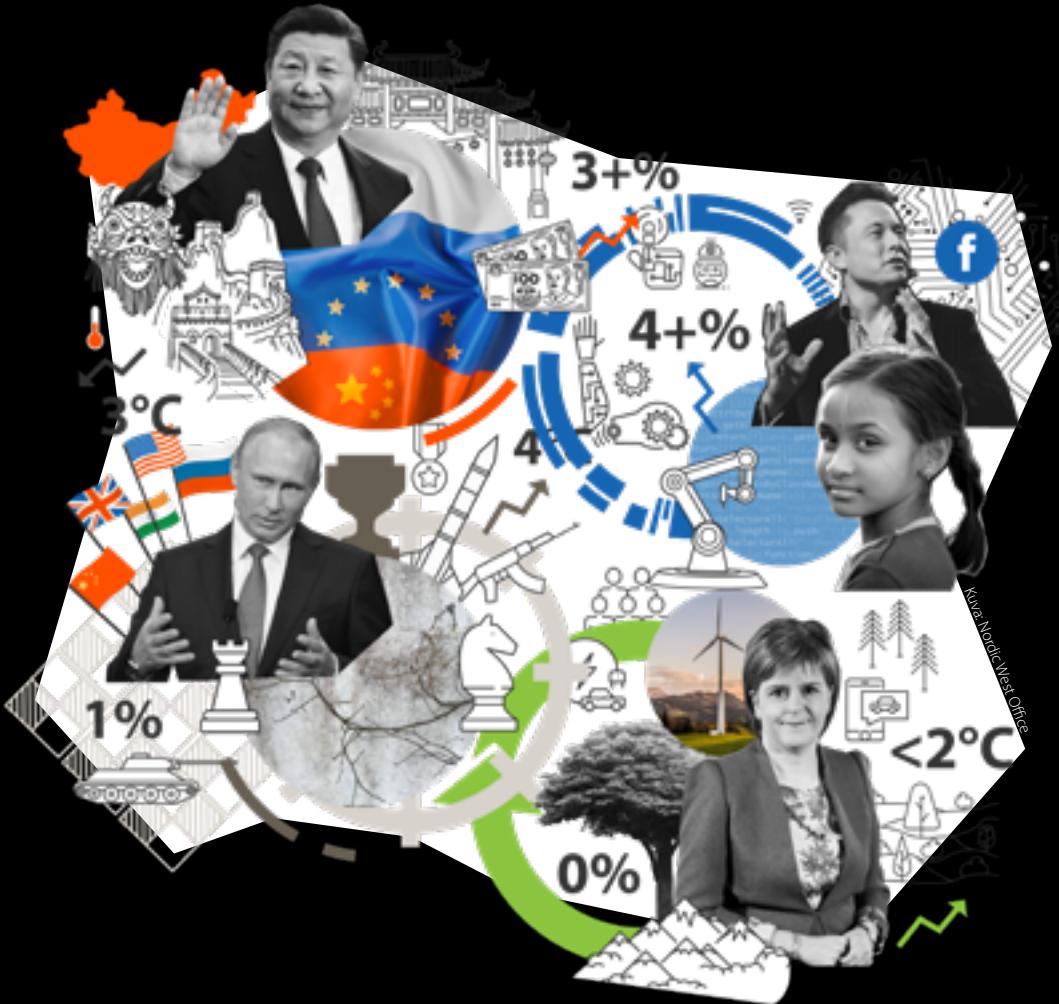
SOTARUMPU

Sotarumpu-skenaariossa diplomatian aika on ohi. Protektionismi, populismi ja kansallismielisyys hallitsevat tässä maailmassa. Kauppa- ja hybridisodat ovat arkipäivää. Tätä maailmaa hallitsevat vahvat johtajat, jotka luovat tiiviin kansallisen yhtenäisyyden. Venäjä ja Eurooppa ovat napit vastakkain. Kansainvälinen kauppa on rajoitettua, mutta kansallista yritystoimintaa tuetaan.

DOWNSHIFT

Downshift-skenaariossa arvot muuttuvat, eikä talouskasvua enää tavoitella. Paikallinen kiertotalous korvaa kansainvälisen kaupan. Markkinat pirstoutuvat ja EU hajoaa. Luottamus politiikkaan on mennyttä ja uusi heimoutuminen korvaa kansallisvaltiot. Tämä skenaario johtaisi talouskasvun laskemiseen noltaan, mikä tarkoittaisi sitä, että sosiaaliturva heikkenisi ja hyvinvointivaltio murenisi.

Lisätietoja: nordicwestoffice.com (Nordic West Office, 2018)

1.2. MUUTOS ON UUSI NORMAALI – KOHTI KUKOISTUSTA VAI KRIISEJÄ?

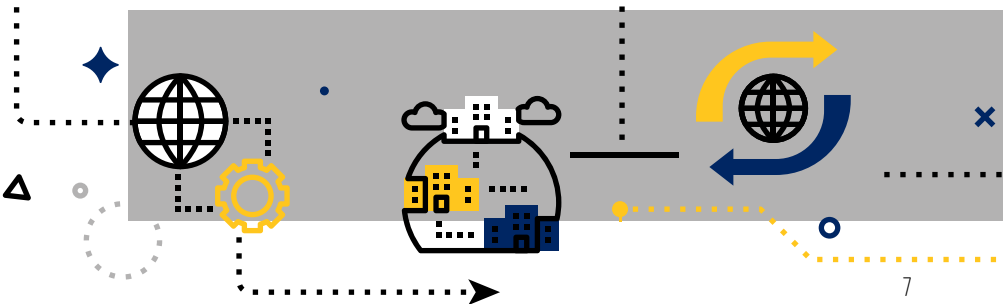
Muutos ei ole uusi asia, mutta uutta on nopeus, jolla muutos jatkossa tapahtuu. Teknologian kehitys sekä datan ja tiedon eksponentiaalisesti lisääntyvä määrä tarkoittavat, että muutoksen tahti tulee kiihtymään, eikä muutos tule koskaan olemaan yhtä hidasta kuin se on nyt. Johtaminen on pysyvästi muutosjohtamista. Yrityksiltä, yksilöiltä ja yhteiskunnalta vaaditaan jatkuvaa kykyä uudistua ja sietää epävarmuutta.

Totutut totuudet ovat muutoskessa. ”Fake news”-ilmiö haastaa perinteistä mediaa ja tarkoittaa, että kuluttajilta vaaditaan yhä kriittisempää medialukutaitoa. Populismi koettelee demokraattisten päätöksentekojärjestelmien toimivuutta. Oikeusvaltioperiaatetta kyseenalaistetaan eri puolilla Eurooppaa. Samaan aikaan sosiaalinen media luo kuplia sekä jakaa vaikutusvaltaa uudella tavalla. Asiantuntijuus on murroksessa. Maailmanjärjestystä ja kauppaa ylläpitävät instituutiot kuten maailman kauppajärjestö WTO, EU ja YK ovat muutospainien alla.

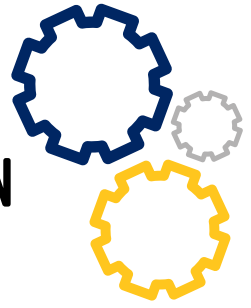
Ennakoimattomuutta ei kuitenkaan pidä nähdä negatiivisessa valossa. Digitalisaatio ja teknologian kehitys luovat ennennäkemättömiä mahdollisuuksia tuottavuuden kehittämiseksi: yrityksille kehittää liiketoimintaansa, uusille yrityksille syntyä sekä yhteiskunnalle tehostaa palveluitaan. Elämme keskellä radikaalia epävarmuutta, mutta valtaviin menestysmahdollisuuksiin äärellä.

Muutoksen keskellä yritykset tarvitsevat kuitenkin yhä enemmän luotettavaa tietoa, analyyseja, verkostoja, koulutusta sekä arvioita siitä, miltä tulevaisuus näyttää. Yhteiskunta taas tarvitsee suunnannäyttäjiä, ideoita ja ratkaisuja yhä monimutkaisempiin ongelmiin. Muutosagenteille sekä edistyksellisyyden puolesta puhujille on kysyntää.

Arvopohjaisen vaikuttamisen kysyntä kasvaa. Nopean muutoksen ja epävarmuuden keskellä tietä tulevaisuuteen johdattavat arvot. Markkinatalous ja vapaakauppa tarvitsevat puolustajia entistä kipeämmin. Muutoksen keskellä kauppakamarien pysyvyydelle, arvopohjaiselle vaikuttamiselle sekä luotettavalle asiantuntijuudelle on kysyntää. Kauppakamarit haluavat olla yritysten mukana rakentamassa Suomen menestystä ja tulevaisuutta myös seuraaville vuosikymmenille, seuraavalle sadalle vuodelle.

2. MUUTOSTRENDIT YRITYSTEN NÄKÖKULMASTA

Kauppakamarit järjestivät syksyn 2017 sekä kevään 2018 aikana kymmenittäin työpajoja ympäri Suomea. Työpajoissa kauppakamarien jäsenyritykset pohtivat tulevaisuutta omasta näkökulmastaan. Seuraavat muutostrendit nousivat esiin voimakkaasti yritysten näkemyksissä.

2.1. DIGITALISAATIO JA TIETOTURVA

Digitalisaatio mullistaa jokaisen yrityksen toiminnan ja läpileikkaa kaikki talouden ja yhteiskunnan sektorit. Liikenne, teollisuus, kauppa ja esimerkiksi terveydenhuolto kokevat ennennäkemättömiä muutoksia digitalisaation seurauksena.

Etäpalveluiden määrä kasvaa ja jaettu data mahdollistaa uusien liiketoimintojen synty-
misen esimerkiksi liikenteessä. Teollinen internet voi olla uusi teollinen vallankumous.
Teollisuuden älyratkaisut sekä niiden pohjalta kehitetty kansainvälinen palveluliiketoiminta kasvattavat tuottavuutta ja yritysten kilpailukykyä.

Digitalisaation ja alustatalouden myötä yritysten etäisyys tuotteiden maailmanmarkkinoihin kutistuu. Pienten kotimarkkinoiden lisäksi verkon välityksellä Suomessa toimivien yritysten ulottuvilla ovat suuret kansainväliset markkinat.

ICT ei ole enää yritysten tukitoiminto vaan johtamisen väline. Digitalisaatio vaatii yrityksiltä syvällisiä toimintatapamuutoksia. Liiketoimintamallit tulisi suunnitella uudestaan diginäkökulmasta, jotta uusi teknologia ja saatavilla oleva data voidaan hyödyntää täysimittaisesti.

Digitalisaation ja alustatalouden ytimessä on asiakaslähtöisyys. Ensinnäkin kaikesta voi tulla palvelua. Toiseksi, datan määrän kasvu ja dataa analysoiva tekoäly mahdollistavat yksilöllisempien, laadukkaampien ja tehokkaampien palveluiden kehittämisen sekä uuden liiketoiminnan synnyttämisen. Myös elämystalous kasvaa. Teknologiasta tulee väline palveluiden ja elämysten mahdollistamiselle.

Digitalisaation nurja puoli on tietoturvallisuuden kohdistuvat uhat. Kun liiketoimintaa ja yritysten ydintoimintoja siirryt tietoverkkoihin, kasvavat riskit. Yksi kyberhyökkäys

saattaa aiheuttaa yritykselle mittavia tappioita ja voi vaarantaa jopa koko liiketoiminnan. Vuonna 2015 vain kolmasosalla (31 %) yrityksistä oli kyberuhkiin varautumissuunnitelma. Yhdeksän kymmenestä (90 %) yrityksestä ei ollut harjoitellut millään tavalla mahdollista hyökkäystä vastaan.ⁱ Varautumisen lisäksi yritysten valmiuksia tunnistaa niihin kohdistetut hyökkäykset on parannettava.

Tietoliikenneverkot ovat kaiken digitalisaation edellytys. Suomessa tarjottavien kiinteiden ja langattomien laajakaistaverkkojen on oltava nopeudeltaan, laadultaan ja viiveeltään riittäviä tulevaisuuden palveluiden ja innovaatioiden toteuttamiseksi. Digi-infra, ohjelmistot ja osaaminen vaativat myös yrityksiltä jatkuvia investointeja.

2.2. TYÖN MURROS

Työn murros on yritysten näkökulmasta organisaatioiden ja johtamisen murros. Digitalisaatio ja tekoäly murentavat organisaatioiden hierarkiaa ja voimaannuttavat työntekijät. Työntekijöiden itseohjautuvuus ja omistajuus omasta työstä kasvavat. Itsenäisten työntekijöiden johtaminen perustuu tavoitteelliseen vuorovaikutukseen, jossa keskeiset tekijät ovat arvostaminen, luottaminen, innostaminen ja yhteinen oppiminen.ⁱⁱ

Organisaatiot voivat jatkaa kehittymistään yhteisöllisempään, jopa perhemäisempään suuntaan, jossa jaetut arvot ovat tärkeitä. Toisaalta työ voi myös hajaantua organisaatioista verkostoihin ja työsuhteista projekteihin. Työ voi pirstaloitua niin, että työntekijällä on useita työnantajia ja erilaisia työnteon muotoja. Työ voi olla eri asia kuin työpaikka.ⁱⁱⁱ Yritykset voivat jakaa työntekijöitä ja osaamista uudella tavalla. Joka tapauksessa työn teon aika ja paikka muuttavat merkitystään ja siirtyminen ajan mittaamisesta tulosten mittaamiseen jatkuu. Itsensä työllistäjien määrä todennäköisesti kasvaa.

Yritysten näkemyksissä työn muutokset nousevat esiin kahdesta näkökulmasta: työn tuottavuuden ja työn merkityksen.

Tekoälyn ja automatisaation uskotaan tuovan ennennäkemättömiä tuottavuushyötyjä, jopa supertuottavuutta. Tuottavuuskeskusteluun liittyvät uhkakuvat automatisaation ja robottien vaikutuksesta työpaikkojen tuhoutumiseen. Nämä uhkakuvat ovat vahvasti liioiteltuja, sillä arviolta vain seitsemän prosenttia nykyisistä työpaikoista voidaan Suomessa korvata 20 vuoden kuluessa automatisoimisella.^{iv}

Robotisoituminen synnyttää ihmiselle täysin uusia töitä, joita on vielä vaikea edes kuvitella. Kysymys ei ole valinnasta robotin ja ihmistyön välillä vaan yhdistelmästä, kuinka yritykset voivat kasvattaa tuottavuuttaan yhdistämällä tekoälyn, automatisaation ja ihmisten osaaminen. Kuten Uudenkaupungin autotehtaan esimerkki osoittaa, automatisaatio voi kasvattaa tarvetta ihmisten tekemälle työlle.

Työ on perinteisesti nähty toimeentulon lähteenä, tapana kuulua yhteiskuntaan ja välineenä muiden arvostuksen lunastamiseen. Tulevaisuudessa kuitenkin ansiotyön painoarvo ihmisten elämässä voi pienentyä. Muut yhteisöllisyyden muodot voimistuvat työn rinnalla ja erilaisia tapoja kiinnittyä yhteiskuntaan syntyy.^v Nuoremmat ikäluokat hakevat työltä muutakin kuin toimeentuloa. Työ on yhä suuremmalle osalle väline toteuttaa itseään ja arvojaan. Työn merkityksen muutokset vaativat yrityksiltä panostuksia organisaatiokulttuuriin jatkuvaan kehittämiseen, arvoihin perustuvia missioita ja visioita sekä joustavuutta.

2.3. PULA OSAAVASTA TYÖVOIMASTA - TULEVAISUUDEN OSAAMISTARPEET

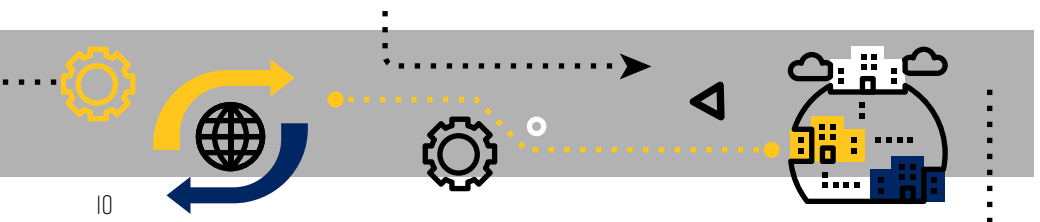
Pula osaavasta työvoimasta on noussut vakavaksi kasvun esteeksi yrityksille. Ongelma on vain osittain suhdanneluonteinen. Pitkään jatkunut taantuma peitti alleen rakenteellisen, väestön ikääntymiseen liittyvän ongelman. Työllisten määrä on laskussa ja pitkän aikavälin väestökehityksemme on heikkoa.

Tarvitsemme kaikki keinot käyttöön työvoiman saatavuuden lisäämiseksi tulevaisuudessa. Yrityksiltä nousee esiin kaksi keskeistä asiaa: osaamisen kehittäminen työelämän tarpeiden lähtökohdista sekä työperusteisen maahanmuuton lisääminen merkittävästi nykyisestä.

Tulevaisuudessa osaaminen löytyy yrityksistä. Osaamistarpeiden muutos kiihtyy ja eriytyy yhä voimakkaammin yrityskohtaisesti. Yritysten rooli koulutuksessa tulee kasvamaan. Yritysten ja oppilaitosten yhteistyön on tiivistyttävä uudenaikaiselle tasolle, jotta osaavan henkilöstön saatavuus voidaan turvata.

Kauppakamarien kysely johtajille kertoi, että johtajien mukaan nuorten tärkeimmät taidot tulevaisuuden työelämää varten ovat jatkuva kyky oppia, sosiaaliset taidot sekä oma-aloitteisuus.^{vi}

Teknologian nopea kehittyminen korostaa loogista ajattelua ja matemaattisten taitojen tarvetta. Samalla kuitenkin luovuus ja inhimilliset taidot, joita koneet eivät voi korvata, korostuvat. Tekniikan lisäksi digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntäminen vaatii luovuutta. Kykyä muotoilla palveluita, suunnitella liiketoimintamalleja uudella tavalla, kertoa tarinoita, brändätä ja tuotteistaa. Digitalisaation myötä kaikesta voi tulla palvelua, mikä kasvattaa palveluosaamisen tarvetta voimakkaasti.

Digitalisaation mahdollisuuksien täysimääräinen hyödyntäminen vaatii ohjelmistoalan osaamista, josta on jo nyt huutava pula. TIVIA ry:n mukaan Suomeen tarvittaisiin heti 7 000-9 000 uutta ohjelmistoammattilaista ja tarve kasvaa 25 000 osaajan vajeeksi vuoteen 2025 mennessä. Osaajapulaa voidaan helpottaa alan koulutusta lisäämällä ja rekrytoimalla ulkomaalaisia osaajia.

Pelkkä oma osaamisemme ei riitä tulevaisuudessa vaan Suomen on ryhdyttävä aktiivisesti houkuttelemaan ulkomaalaisia osaajia. Sen lisäksi, että työperusteisen maahanmuuton lisääminen on välttämätöntä työllisyyden ja hyvinvointivaltion rahoituksen kestävyuden näkökulmasta, on kansainvälisillä työntekijöillä positiivinen vaikutus yritysten kansainvälistymiseen ja innovaatioiden syntymiseen. Kielitaidon merkitys tulee edelleen korostumaan kansainvälistyvissä yhteiskunnassa ja taloudessa.

24. ILMASTONMUUTOS JA VASTUULLISUUS

YK:n ilmastopaneeli IPCC julkaisi lokakuussa ilmastoraportin, jonka mukaan olemme häviämässä ilmastomuutoksen torjunnan aikaa vastaan. Meillä on vielä mahdollisuus rajata ilmaston lämpeneminen 1,5 asteeseen vuoteen 2040 mennessä, mutta se vaatii nopeita globaaleja toimenpiteitä.

Yritysten velvollisuus mitata ja raportoida hiilidioksidipäästöjään tulee todennäköisesti kasvamaan. Lisäksi ilmastomuutoksen vaikutukset ja sen aiheuttamat riskit laajenevat niin, että yritysten on huomioitava ne strategioissaan. Yritysten vastuullisuuden ajurina ei kuitenkaan toimi sääntely vaan halu olla keskeisesti mukana torjumassa ilmastomuutosta. Yritysten liiketoiminta on riippuvainen saatavilla olevista resursseista sekä ympäristöstä, jossa ne toimivat. On yritysten edun mukaista toimia vastuullisesti.

Yrityksille ilmastomuutoksen torjuminen voi luoda uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Yritysten luomat uudet ratkaisut ja palvelut voivat edesauttaa uusien teknologioiden käyttöönottoa, veden puhdistamista tai esimerkiksi jätteiden kierrättämistä. Kiertotalous, jossa raaka-aineet ja materiaalit säilytetään mahdollisimman pitkään talouden käytössä tehokkaiden kiertojen avulla, luo myös yrityksille uudenlaisia mahdollisuuksia.

Vuoteen 2030 mennessä kiertotalouden arvonlisä Suomen kansantalouteen voisi Sitran mukaan olla vähintään 2–3 miljardia euroa vuosittain.^{vii} Potentiaalisimmiksi aloiksi Sitra arvioi esimerkiksi koneiden ja laitteiden valmistuksen, metsätalouden, rakentamisen ja yksityiseen kulutukseen liittyvän liiketoiminnan.

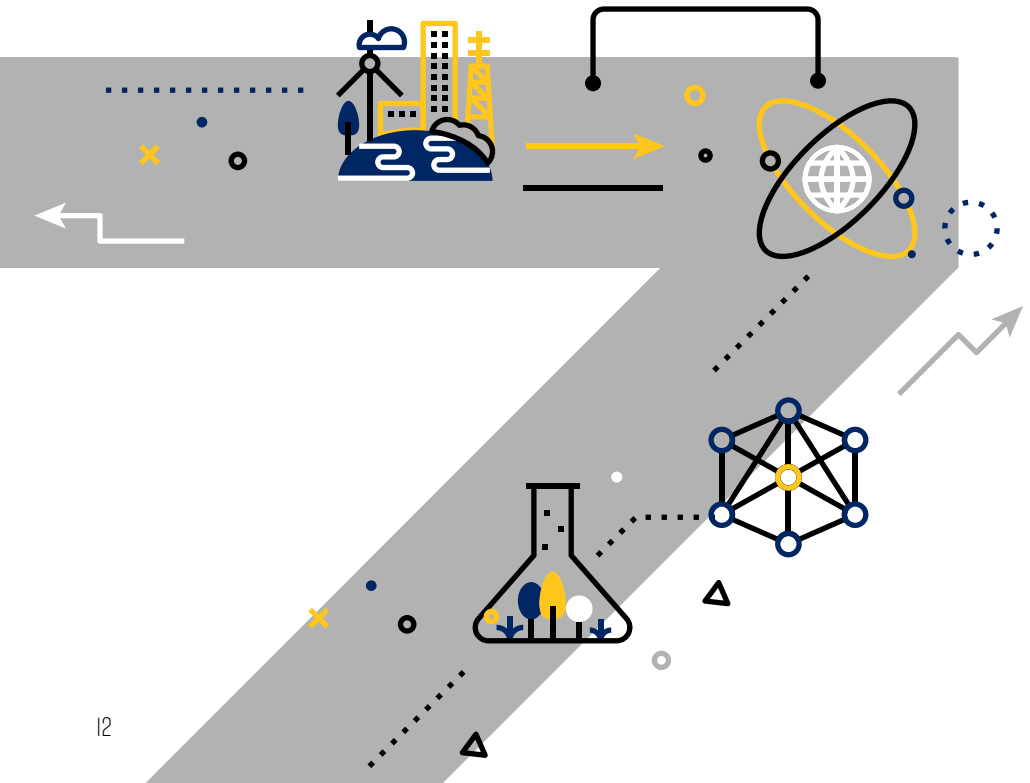
Teknologian kehittyminen ja innovaatiot voivat merkittävästi hillitä ilmastomuutosta. Esimerkiksi sähköinen liikenne ja akkuteknologia ovat kehittyneet nopeasti. Kansainvälisen energijärjestö IEA:n arvion mukaan vuoteen 2030 mennessä liikenteessä voi olla globaalisti 125 miljoonaa sähköautoa.^{viii} Vuonna 2017 esimerkiksi Norjassa ostetuista

uusista autoista 39 prosenttia oli sähköautoja. Sähköautojen myötä laajeneva akkuteollisuus luo Suomelle lähitulevaisuudessa merkittäviä taloudellisia mahdollisuuksia.

Kuluttajien kulutuskäyttäytyminen ja arvomaailma ovat muutoksessa. Moni kuluttaja valitsee vastuullisesti ja luo samalla yrityksille paineita vähentää kasvihuonepäästöjä ja kiinnittää huomiota resurssitehokkuuteen. Vastuullisuuteen liittyvät maineriskit yrityksille ovat kasvussa. Alansa edelläkävijät hyötyvät vastuullisuudesta kilpailuetuna, kun taas vastuullisuuskysymyksissä komppuroivat yritykset voivat joutua kohujen kohteeksi.

Rahavirrat ohjautuvat entistä enemmän vastuullisiin sijoituskohteisiin. Tämä voimistaa vastuullisuutta ja antaa edellytykset globaalien haasteiden ratkaisemiseksi. Vastuullisen sijoittamisen yleistymistä ajavat myös yksilöt. Esimerkiksi milleniaalit sijoittavat kaksinkertaista vauhtia vastuullisiin kohteisiin muihin ikäluokkiin verrattuna. Kehitys on merkittävä vastuullisen sijoittamisen yleistymiselle.^{ix}

Pysyvän omistamisen sijaan monen kuluttajan arvostus on siirtynyt kohti käyttöoikeuden arvostamista. Alustatalouden myötä jakamistalous on yleistynyt. Ihmiset jakavat ja vuokraavat omaisuuttaan verkossa toimivien alustojen välityksellä ja uudenaikaisissa sosiaalisissa verkostoissa. Ekologisen kestävyuden merkitys on kasvanut ja moni kuluttaja on omaehtoisesti vähentänyt kulutustaan ja tehostonut resurssien käyttöä.

3. MITÄ MUUTTUVA MAAILMA TARKOITTA SUOMELLE?

Tarvitaan mahdollistava yhteiskunta, ymmärrystä kansainväliselle toimintaympäristölle sekä kykyä uudistua.

Teknologian kehitys ja digitalisaatio, työn murros, pula osaavasta työvoimasta ja väestön ikääntyminen, ilmastonmuutos sekä kaupungistuminen ovat kaikki megatrendejä, jotka etenevät meistä riippumatta, mutta joiden kohdalla emme voi jäädä sivusta seuraajiksi. Toisaalta näihin megatrendeihin sisältyy merkittävää potentiaalia kasville ja innovaatioille, joihin tulee tarttua. Toisaalta edessämme on vakavia ongelmia, jotka vaativat ratkaisuja, uusia toimintamalleja ja asennemuutosta.

Tilanne vaatii mahdollistavan yhteiskunnan ja politiikkaa, joka luo edellytyksiä yrityksille ja yksilöille yrittämiseen, luovuuteen ja uusien ratkaisujen ja liiketoimintamallien etsimiseen. Yhteiskunnan, joka kannustaa kasvuun, omistamiseen ja investointeihin sekä osaamisen kehittämiseen ja innovaatioihin.

Tarvitaan politiikkaa, joka huomioi yhä tiiviimmät kansainvälisen talouden riippuvuussuhteet. Yritysten toimintaympäristöön vaikuttavat poliittiset päätökset on aina harkittava kansainvälisessä kontekstissa ja varmistettava, että yritysten toimintaympäristö Suomessa on kilpailukykyinen verrattuna tärkeimpiin verrokkimaihimme.

Väestön ikääntyminen asettaa hyvinvointivaltion rahoituksen kestävyyskoetukselle. Julkinen talous ei tule olemaan kestävällä pohjalla, ellei työllisyysasteemme nouse muiden Pohjoismaiden tasolle. Työllisyysasteen on noustava yli 75 prosentin seuravalla hallituskaudella ja 80 prosenttiin seuraavan vuosikymmenen loppuun mennessä. Julkisen talouden kestävyyttä on parannettava tekemällä välttämättömiä rakenteellisia uudistuksia. Sote-uudistuksen lisäksi uudistusta vailla ovat muun muassa työmarkkinat, sosiaaliturva, koulutusjärjestelmä ja perhevapaajärjestelmä.

Mitä nopeammin maailma ympärillä muuttuu, sitä suurempi merkitys visioilla ja selkeillä päämäärillä on. Lyhytjänteiset poliittiset pikavoitot eivät vie Suomea muutosten keskellä eteenpäin vaan tarvitsemme yli vaalikausien ulottuvia visioita ja ennustettavuutta. Selkeään maaliin tähtääminen mahdollistaa myös nopean reagoinnin pienempiin muutoksiin ja auttaa ohjaamaan yhteiskuntaa kohti oikeaa päämäärää.

Kiihtyvä muutostahti edellyttää kykyä uudistua. Valinta on ”uudistu tai kuihdu”. Rakenteellisia uudistuksia tarvitaan kipeämmin kuin koskaan. Yhteiskunnan on pystyttävä uusiutumaan entistä nopeammin, vaikka samalla asioista tulee yhä monimutkaisempia ja uudistumisesta siten vaikeampaa. Siksi, täydellisyyttä ei tule tavoitella. Rakenteelliset uudistukset ja yhteiskunnan uudistuminen on nähtävä jatkuvana prosessina, jossa on oltava tarvittaessa varaa korjausliikkeisiin.

Seuraavassa visioita Suomelle keskeisillä aihealueilla sekä toimenpiteitä, joiden avulla voidaan liikkua kohti visiota:

3.1. VISIO KANSAINVÄLISELLE JA AVOIMELLE SUOMELLE

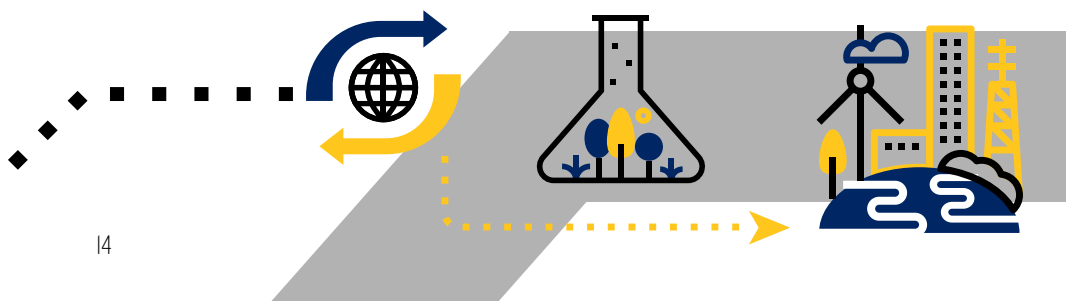
Suomi on avoin, globaali ja eurooppalainen talous sekä paikka, jossa investoidaan ja talous kasvaa.

Kun talouden globalisoituminen syvenee, voi Suomi menestyä olemalla avoin ja kansainvälistyvä yhteiskunta, joka tarjoaa tasavertaiset mahdollisuudet kaikille ihmisille ja yrityksille kasvaa ja menestyä niiden alkuperästä riippumatta.

Kansainvälisessä taloudessa toimiminen edellyttää, että myös kansallisissa ratkaisuisa ja poliittisissa päätöksissä otetaan aina huomioon kansainvälinen kilpailu ja yritysten symmetriset toimintaedellytykset verrokkimaihin nähden. Ennustettavalla, pitkäjänteisellä politiikalla varmistetaan, että Suomi on houkutteleva paikka investoinneille ja kasvulle.

Suomi on ollut globalisaation ja vapaakaupan suuri hyötyjä. On Suomen etu toimia jatkossakin tiiviissä kansainvälisessä yhteistyössä ja edistää vapaakauppaa. Sääntöpohjainen vapaakauppa luo yrityksille tasavertaisemmat mahdollisuudet kasvaa ja kilpailla eri markkinoilla.

Myös eurooppalainen yhteistyö on Suomen kannalta menestystarina. Toimiva, jäsenilleen lisäarvoa tuottava EU on jatkossakin Suomen etu. Suomen tavoitteena EU:n suuntaan on oltava tehokkaat sisämarkkinat, joiden fiksu sääntely mahdollistaa markkinavetoisen kasvun. EU:n kauppapolitiikan on oltava tuloksellista – EU:n on jatkettava uusien markkinoiden avaamista eurooppalaisille yrityksille.

3.2. VISIO MAHDOLLISTAVALLE YHTEISKUNNALLE

Byrokratiasta ja liian tarkasta ohjaamisesta mahdollistamiseen ja oikeisiin kannusteisiin.

Turhan byrokratian purkamista on jatkettava läpi sektorit leikkaavana hankkeena. Turhasta, liian pikkutarkasta ohjaamisesta ja sääntelystä on päästävä eroon ja yritykset ja yksilöt on vapautettava toimeliaisuuteen. Yrittäjyyden ja luovuuden mahdollisimman laaja vapaus mahdollistaa innovaatioiden ja ratkaisujen syntyminen sekä kasvun.

Turhan sääntelyn syntymistä tulisi hillitä ”One in – One out” -periaatteella. Tämä tarkoittaisi sitä, että yrityksille taakkaa aiheuttavan sääntelyn antaminen edellyttäisi, että toisaalta lainsäädännöstä purettaisiin vastaava määrä sääntelytaakkaa. Menetelmä on käytössä Saksassa.

Lainsäädännön toimivuutta voitaisiin myös lisätä uusien lakien jälkiarviointilla ja taakuukorjausmekanismilla. Säännös voi osoittautua epäonnistuneeksi tai hyödyttömäksi erilaisista syistä. Käytännössä tuoreen sääntelyn kumoaminen on kuitenkin vaikeaa, vaikka sen epäonnistuminen olisi ilmeistä. Lakihankkeille tulisi tehdä nykyistä enemmän ja systemaattisemmin jälkiarviointeja ja ryhtyä tarvittaessa jälkiarvioinnin tulosten mukaisesti korjaustoimenpiteisiin.

Mahdollistaminen ja oikeanlaiset kannusteet vaativat, että kilpailua vapautetaan edelleen. Lainsäädäntö ei saa estää uusien yritysten syntymistä. Lisäksi, esimerkiksi rai-deliikenteen kilpailun vapauttamisen tosiasiallisia esteitä on purettava. Alkoholilainsäädännön vapauttamista on jatkettava maltillisesti, ja apteekkisääntelyä on vapautettava turvallisesti, lääkkeiden saatavuus varmistuen.

3.3. VISIO OSAAMISELLE

Suomi on maailmanärkeä koulutuksessa ja osaamisessa. Jatkuva osaamisen päivittäminen on työelämässä arkea. Tiivis yhteistyö oppilaitosten ja yritysten välillä toimii.

Digitalisaatio ja teknologian kehittyminen muuttavat työelämän osaamisvaatimuksia yhä kiihtyvällä tahdilla. Osaavan työvoiman saatavuus on noussut yhdeksi yritysten suurimmista kasvun esteistä. Tilanne on vain osin suhdanneluonteinen ja osaajapulaa tulee jatkossakin syventämään heikko pitkän aikavälin väestökehityksemme.

Osaamisen rapautumisen pysäyttäminen ja osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen eri puolilla maata vaativat monipuolisia koulutukseen ja osaamiseen liittyviä uudistuksia. Oppiminen on jatkossa jokaiselle yksilölle jatkuva, läpi työuran kestävä projekti.

Jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien tarjoamisesta on tehtävä yksi korkeakoulujen ydintehtävistä, ja korkeakoulujen rahoitusmallit on uudistettava niin, että korkeakouluilla on resurssit ja kannusteet tarjota osaamista täydentäviä moduuleja.

Varhaiskasvatus ja peruskoulu luovat pohjan tulevaisuuden osaajille. Tällä hetkellä 11 prosenttia peruskoulun päättäneistä ei osaa lukea jatko-opintojen edellyttämällä tavalla. Näiden nuorten osuus on tuplaantunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Ongelmiin on tartuttava jo esiopetuksessa, josta tulee tehdä kaksivuotista ja kaikille pakollista, sekä peruskoulun ensimmäisillä luokilla. Tavoitteena on oltava, että jokainen nuori saa vähintään toisen asteen koulutuksen.

Osaaminen on Suomen ainoa pysyvä kilpailuetu. Suomen on tavoiteltava osaamisen tason nostoa varhaiskasvatuksesta huippututkimukseen. Panostuksia koulutukseen ja tutkimukseen on lisättävä. Korkean osaamisen on myös muututtava innovaatioiksi, uudeksi liiketoiminnaksi ja korkean lisäarvon työpaikoiksi. Osaamisen tason nostaminen vaatii uudenlaista, nykyistä tiiviimpää yhteistyötä yritysten ja oppilaitosten välillä.

Oma osaamisemme ei tulevaisuudessa riitä, vaan Suomen on houkuteltava huippu-osaamista ja osaavaa työvoimaa myös ulkomailta. Työlupaprosessit on saatava sujuviksi ja työlupien käsittelyajaksi lakiin kirjattuna kuukausi. EU:n ja ETA-alueen ulkopuolelta tulevien työntekijöiden saatavuusharkinnasta on luovuttava, ja esimerkiksi Suomessa tutkintoon valmistuville ulkomaalaisille opiskelijoille on automaattisesti myönnettävä pysyvä oleskelulupa.

34. VISIO DIGITALISAATIOLLE

Suomi on maailman kärkimaa julkisissa sähköisissä palveluissa (esim. yritysten lupa-asiat, ulkomaalaisten oleskeluluvat). Tietoliikenneinfra on maailman huippua, joka mahdollistaa myös yrityksille digitalisaation täysimääräisen hyödyntämisen.

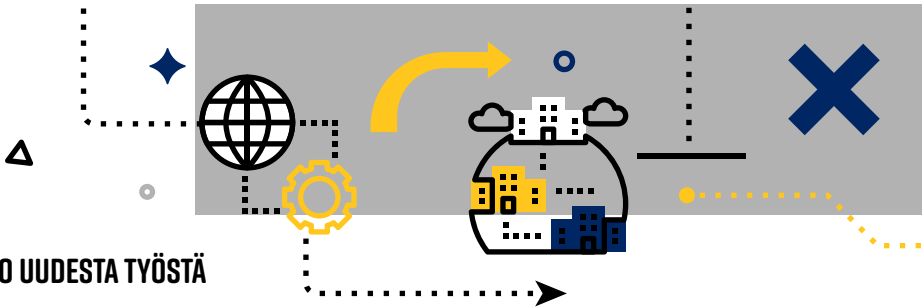
Julkisen ja yksityisen sektorin digitalisaatiota ei tule erottaa toisistaan, sillä yhteistyötä molempien sektoreiden välillä tarvitaan muutosten saavuttamiseksi. Suomen on tähdättävä takaisin digitalisaation huipulle, josta olemme luisuneet viime vuosina muutamia pykälää taaksepäin. Julkinen sektori on merkittävä uuden tutkimuksen rahoittaja, osaamisen mahdollistaja ja uusien palveluiden ostaja. Samalla se toimii ennustettavan ja innovaatioita tukevan liiketoimintaympäristön mahdollistajana.

Digitalisaation kehitys ei ole enää tekniikasta kiinni. Kyse on pitkälti julkisen hallinnon, ihmisten ja yritysten asenteista. Siksi julkiselle sektorille on asetettava esimerkiksi tehokkuuteen, palveluiden sujuvuuteen ja asiakaslähtöisyyteen perustuvia vaatimuksia, jotka pakottavat julkista sektoria digitalisoimaan palveluita. Lisäksi tarvitsemme avointa

kokeilukulttuuria, jossa yksityisen ja julkisen sektorin kokeiluja tehdään yhteistyössä ja parhaita toimintatapoja jaetaan avoimesti.

Tietoliikenneverkot ovat kaiken digitalisaation edellytys. Onkin erittäin tarpeellista, että liikenne- ja viestintäministeriö on laatinut digitaalisen infrastruktuurin strategian, jonka tavoitteena on viedä Suomi tietoliikenneverkkojen kärkimaaksi. Suomessa tarjottavien kiinteiden ja langattomien laajakaistaverkkojen on oltava nopeudeltaan, laadultaan ja viiveeltään riittäviä tulevaisuuden palveluiden ja innovaatioiden toteuttamiseksi. Se on perusedellytys sille, että yritykset voivat hyötyä digitalisaation luomista mahdollisuuksista täysimääräisesti.

Ylisääntely hidastaa digitaalista kehitystä. Turhan sääntelyn ei pidä rajata esimerkiksi kokeiluja, joiden kautta digitalisaatio etenee. Sääntelyn ei myöskään pidä estää uusien esimerkiksi alustatalouteen perustuvien yritysten syntymistä. Sääntelyyn liittyen on myös huomioitava, että digitaaliset markkinat ovat globaalit. Siksi Suomen markkinoilla toimivien kotimaisten ja ulkomaalaisten toimijoiden on voitava toimia samoilla säännöillä. Esimerkiksi kotimaisten ja ulkomaalaisten verkkokauppojen on oltava lainsäädännöllisesti samalla viivalla. Myös mainonnan sääntöjen on oltava suomalaisille ja ulkomaalaisille yrityksille samat.

3.5. VISIO UUDESTA TYÖSTÄ

Ihmiset kokevat itsensä entistä enemmän työntekijöiksi, yrittäjiksi ja omistajiksi ilman rajoja.

Työn murroksen edetessä vauhdilla yhteiskunnan tärkeimpänä tehtävänä on varmistaa, että työn tekeminen on aina kannattavaa ja että yrittäjyyteen ja omistamiseen kannustetaan.

Tulevaisuuden työelämän yksilöllisemmät urapolut ja monimuotoisemmat työsuhteet sekä esimerkiksi ansiotyön ja yrittäjyyden yhdistäminen pirstovat työtä ja johtavat monen työntekijän kohdalla siihen, että heidän toimeentulonsa rakentuu monista eri lähteistä. Emme voi enää lokeroida työn ja toimeentulon eri muotoja. Työnteon erilaisien juridisten muotojen ei pidä vaikuttaa verotukseen tai sosiaaliturvaan.

Ansiotulojen verotusta ja sosiaaliturvaa on kehitettävä niin, että kannustinloukkujen ja kireän verotuksen aiheuttamat käyttäytymisvaikutukset otetaan huomioon. Kireä työn verotus ja ankara progressio kannustavat työn sijasta satsaamaan pikemminkin vapaa-aikaan. Ansiotulojen verotusta on kevennettävä ja ylin marginaalivero asetettava 50 prosenttiin. Työllisyysaste on nostettava muiden Pohjoismaiden tasolle yli 75 prosenttiin seuraavalla hallituskaudella ja 80 prosenttiin 2030 mennessä.

Uusi työ ja uudenlainen tuottavuus vaativat uudenlaisia työehtoja. Työmarkkinoiden joustavuutta on lisättävä laajentamalla paikallisen sopimisen mahdollisuutta.

Työurien ja osaamispolkujen muuttuessa yksilöllisempään suuntaan, tarve räättälöidyimmille ura- ja rekrytointipalveluille kasvaa. Työnhakijat ja yritykset tarvitsevat nykyistä yksilöllisempiä työvoima- ja kasvupalveluita. Julkisen sektorin on edistettävä aktiivisesti palvelumarkkinoiden syntymistä ja yksityisten toimijoiden roolia työvoimapalveluiden tuottamisessa on lisättävä merkittävästi.

Muuttuvan työn keskellä yrittäjyyteen ja omistamiseen tulee kannustaa. Yrittäjyys ja omistaminen luovat työtä, kasvua ja vaurautta. Esteiden ja turhan byrokratian sijaan julkisen sektorin tulee kaikin tavoin mahdollistaa yrittäminen, tarjota sujuvia palveluita sekä kehittää prosessejaan yrityslähtöisemmiksi. Omistamisen ja sijoittamisen on oltava mahdollista yhä laajemmalle joukolle ihmisiä. Osakesäästötilin kaltaiset kannusteet ovat askeleita oikeaan suuntaan.

3.6. VISIO VASTUULLISESTA TULEVAISUUDESTA

Suomi on toimiva markkinatalous, jossa vapaus ja vastuu ovat tasapainossa ja ympäristöä kunnioitetaan. Ilmastonmuutosta torjutaan aktiivisesti. Suomi on edelläkävijä ympäristöteknologian kehittämisessä ja tarjoaa toimintaympäristön, joka luo edellytyksiä kestävään kasvuun.

Kestävää kasvua edistää sääntely ja itsesääntely, joka jättää tilaa yksilöille ja yrityksille tehdä oma-aloitteisesti oikeita vastuullisuusvalintoja. Elinkeinoelämän itsesääntely toimii monilla osa-alueilla, eikä toimivaa itseäänntelyä tule koskaan korvata pakottavalla lainsäädännöllä. Ratkaisuja vastuullisuuskysymyksissä tulee etsiä toimivalla public-private-yhteistyöllä ja työnjaolla.

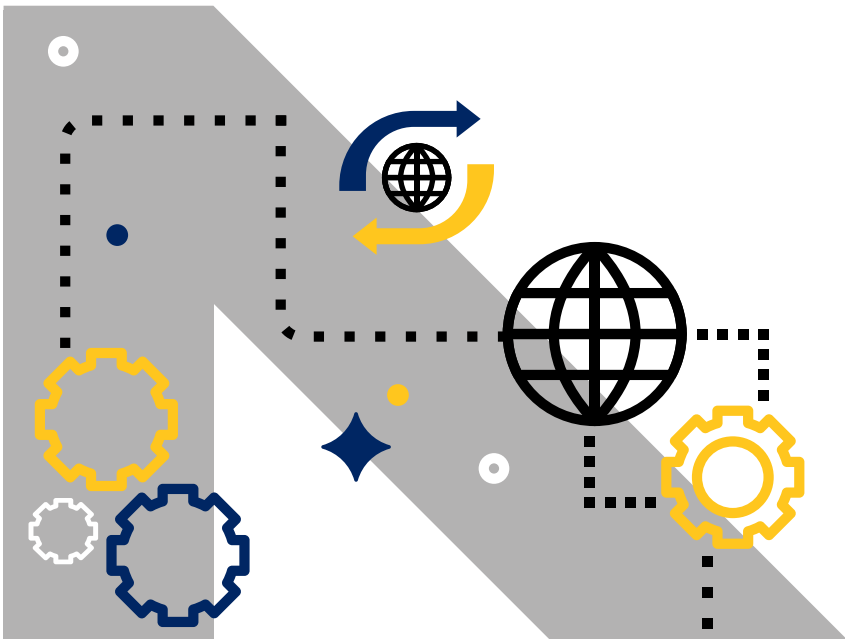
Ilmastonmuutoksen torjuminen vaatii toimia ensi sijaisesti globaalilla tasolla, mutta myös eurooppalaisella ja kansallisella tasolla. Myös kuluttajat tarvitsevat välineitä tehdä ilmastoystävällisiä valintoja. Globaalilla tasolla tarvitaan Pariisi+ -sopimus, jonka päästövähennystavoitteet ovat sitovia. Lisäksi toimeenpanon välineiden pitää olla yhteensopivia siten, että globaali "päästökauppa" mahdollistuu. Euroopassa uuden komission tulee viipymättä valmistella 2040 ilmasto- ja energialait, jotka ryhtyvät ohjaamaan toimintaa

päästöjen vähentämiseksi jo tulevina vuosina. Suomen kansallisen strategian on määritettävä sitovat aikarajat fossiilisten energialähteiden käytön lopettamiseksi kokonaan selvästi ennen vuotta 2040. Yrityksille on annettava riittävästi aikaa sopeutua tavoitteiden saavuttamiseen.

Ilmastonmuutoksen nopea torjuminen vaatii tehokkaita keinoja, joilla päästöjä voidaan vähentää mahdollisimman edullisesti, ilman mittavia hyvinvointitappioita. Keinoja tulee etsiä ensisijaisesti markkinatalouden pelisäännöillä, teknologian kehitystä hyödyntäen. Ilmastonmuutoksen hillitseminen ei ole ristiriidassa kestävän kasvun tai vastuullisen luonnonvarojen käytön kanssa.

Ilmastonmuutoksen torjuminen vaatii poliittisia päätöksiä, jotka luovat ennustettavan, kilpailuneutraalin toimintaympäristön. Nopeat ja jatkuvat muutokset lainsäädännössä, tuki- tai verojärjestelmissä luovat epävarmuutta ja haittaavat investointeja.

-
- i Yrityksiin kohdistuvat kyberuhat, Helsingin seudun kauppakamari (2015)
 - ii Tikka, Taneli: "Kun kone ottaa ohjat" EVA Raportissa Robotit töihin (2016)
 - iii Työ 2040 Skenaarioita työn tulevaisuudesta, Demos Helsinki & Demos Effect
 - iv Kauhanen, Antti: "Työn uusjako" EVA Raportissa Robotit töihin (2016)
 - v Työ 2040
 - vi Keskuskauppakamarin Tuhat nuorta johtajaa -kysely (2017)
 - vii Sitra: Kiertotalouden mahdollisuudet Suomelle (2014)
 - viii https://webstore.iea.org/download/direct/1045?filename=global_ev_outlook_2018.pdf
 - ix WWF Suomi ja Mandatum Life: Riskiestä mahdollisuuksiin: Sijoittajan opas ilmastoriskien hallitsemiseen (2018)

KAUPPAKAMARI

kauppakamari.fi